

РОЗДІЛ 1

8 січня 1919 року

Теодора поховали.

У цих словах, коли пишу їх, сенсу не більше, ніж у вигляді його домовини, що опускається в невелику піщану яму поблизу Сагамор-Гілл², — місцини, яку він любив понад усе. Коли я стояв там того дня надвечір, на холодному січевому вітрі, що налітав із протоки Лонг-Айленд, я ще подумав: «Це, певно, язвись жарт. Та він зараз зірве віко домовини, засліпить усіх своєю кумедною широкою усмішкою, і нам позакладає вуха від його гучного розкотистого сміху. А тоді він вигукне, що в нього купа роботи й треба “братися до справи!” і вмиг мобілізує всіх на захист якогось маловідомого виду тритонів від винищення хижаком в образі промислового гіганта, який розмістив свою смердючу фабрику на місці розмноження крихітних земноводних». Такі фантазії виникли не лише в мене. Усі присутні на похороні очікували чогось подібного, це було написано на їхніх обличчях. Скидалося на те, що майже вся країна і більша частина світу почувалися так само. Думка про те, що Теодор Рузвельт покинув нас, була... неприпустимою.

Правду кажучи, ніхто не хотів визнавати, що він уже давно почав згасати, ще відтоді, як в останні дні Великої Бійни загинув його син Квентін. Якось Сесіл Спрінг-Райс³, поєднавши в типово британській манері співчуття і сарказм, пробурмотів, що Рузвельт усе життя був «шестирічною дитиною». А Герм Гейджорн⁴ зауважив, що після

---

² Сагамор-Гілл — будинок 26-го президента Сполучених Штатів Теодора Рузвельта у 1885–1919 роках.

³ Сесіл Спрінг-Райс — британський дипломат, посол Великої Британії в США у 1912–1918 роках. Був близьким другом президента Теодора Рузвельта.

⁴ Герман Гейджорн — американський письменник, поет і біограф. Був другом і біографом президента Теодора Рузвельта.

того, як улітку 1918 року збили літак Квентіна, «дитина в душі Теодора померла». Сьогодні я вечеряв із Ласло Крайцлером у «Дельмоніко» і нагадав йому про слова Гейджорна. Відтак двома останніми стравами я частувався під акомпанемент притаманного Крайцлеру довгого і пристрасного пояснення, чому смерть Квентіна була для Теодора чимось більшим за трагедію: він покладав усю провину на себе, провину за те, що прищеплював своїм дітям власну філософію «життя, сповненого наполегливих зусиль», яка спонукала їх свідомо наражати себе на небезпеку, аби потішити любого татка. Я завжди знав, що це відчуття провини було для Теодора нестерпним. Щоразу, коли йому доводилося втрачати когось із близьких, здавалося, він просто не переживе такого горя. Та лише сьогодні, слухаючи Крайцлера, я усвідомив, наскільки нестерпні були подібні моральні сумніви для двадцять шостого президента, який часом уявляв себе уособленням Правосуддя.

Крайцлер... Він не захотів іти на похорон, хоча Едіт Рузвельт було би приємно, якби він був там. Вона завжди була небайдужою до цього чоловіка, котрого називала «загадкою», видатного лікаря, чії дослідження у царині людської психіки за останні сорок років неабияк збурили громадськість. Крайцлер написав Едіт записку, у якій пояснив, що йому не надто до вподоби сама ідея світу без Теодора і тому, у віці шістдесяти чотирьох років, коли все своє життя він дивився мерзеним реалієм повсякдення прямисінько у вічі, він вирішив, що може зробити собі приємність і просто зігнувати той факт, що не стало його друга. Сьогодні Едіт сказала мені, що записка Крайцлера розчулила її до сліз, бо вона зрозуміла: безмежна турбота і запал Теодора, які викликали стільки заості у циніків і (мушу це визнати задля збереження журналістської неупередженості) іноді не знаходили розуміння навіть у його друзів, виявилися настільки переконливими, що змогли зачепити людину, чие відчуження від суспільства здавалося більшості майже нездоланим.

Деякі журналістів з «Таймс» хотіли, щоб і я прийшов на поминальну вечерю, але тихий вечір з Крайцлером видався мені куди доречнішим. І зовсім не ностальгія за юністю, яка в обох минула у Нью-Йорку, спонукала нас виголошувати тости, адже Ласло і Теодор познайомились уже в Гарварді. Ні, ми з Крайцлером пригадували ту весну 1896 року — майже чверть століття тому! — і низку подій, що здавалися химерними навіть для цього міста. Уже доїдаючи десерт і допиваючи мадеру (як прикро і боляче було влаштуву-

вати поминки в «Дельмоніко», в старому доброму «Дель», що нині, як і ми, потроху занепадає; а в ті дні ресторан був насправду людною місциною, і тут ми провели чимало важливих зустрічей, ми навіть сміялись і, хитаючи головами, дивувались, як же це нам вдалося здолати всі ті випробування й зберегти свої шкури, і водночас — я бачив це на обличчі Крайцлера і відчував у власних грудях — зі смутком згадували тих, кому пощастило менше за нас.

Мабуть, простими словами всього й не опишеш. Озираючись у минуле, я міг би сказати, що нам трьом, так само як і багатьом іншим, неминуче судилося дійти до тих жахливих подій, але це було би приводом уплатити сюди психологічний детермінізм і питання про свободу волі людини — іншими словами, повернутися до обговорення одвічної філософської загадки, котра, подібно до єдиної зрозумілої мелодії в запутаній опері, пов'язувала між собою всі ті страшні історії. Або я міг би сказати, що впродовж тих місяців Рузвельт, Крайцлер і я, з допомогою найкращих людей, яких мені випало коли-небудь зустріти, сміливо кинулися вистежувати кровожерливе чудовисько і в результаті опинилися віч-на-віч з наляканою дитиною, але це може видатися спробою навмисне все заплютати і щедро присмачити розповідь «двозначностями», які настільки припали до душі багатьом сучасним письменникам, що останнім часом я намагаюся триматися якнайдалі від книгарень, а натомість відвідувати кінотеатри. Ні, є лише один спосіб розповісти як слід — детально описати все як було, подумки повернувшись у ту першу лиховісну ніч, до першого випотрошеного тіла, і навіть ще далі, до наших днів з професором Джеймсом у Гарварді. Так, знову витягти всі ці жахіття на світ божий і нарешті відкрити їх людям — ось єдиний вихід.

Можливо багатьом це не сподобається — я маю на увазі громадську думку, що змушує нас роками зберігати подібне в таємниці. Навіть більшість Теодорових некрологів не містять жодної згадки про ті дні. У переліку досягнень Рузвельта за час виконання ним обов'язків очільника Ради уповноважених Поліційного управління Нью-Йорка з 1895 до 1897 року лише газета «Геральд», котру в наші дні майже не читають, ніяково додала: «...і, звичайно, успішне розслідування моторошних убивств, які нажахали місто 1896 року». Зрештою, Теодор ніколи не прагнув визнання за «успішне розслідування» тієї справи. Справді, незважаючи на власні тривоги, він відкинув сумніви й довірив розслідування людині, яка дійсно могла

розгадати ту головоломку. А в особистій розмові він завжди визнавав, що тією людиною був Крайцлер.

Та він навряд чи міг заявити про це привселюдно. Теодор знав, що американці не були готові повірити йому чи навіть вислухати його докази. Цікаво, чи готові вони зараз? Крайцлер у цьому сумнівається. Коли я повідомив його, що маю намір написати про ту історію, він відповів мені одним зі своїх уїдливих смішків і сказав, що у людей це не викличе нічого, крім страху та відрази. Країна, заявив він сьогодні за вечерею, не надто змінилася з 1896 року, незважаючи на всі зусилля таких чудових людей, як Теодор, Якоб Рїс⁵, Лінкольн Стеффенс⁶ та багатьох інших наполегливих осіб. За словами Крайцлера, ми все ще тікаємо — ми, американці, у душі своїй продовжуємо тікати так само швидко й налякано, як тікали тоді від п'янки, що причаїлася за дверима багатьох, на перший погляд, мирних і спокійних будинків, подалі від тих кошмарів, що їх продовжують запихати в голови дітей люди, яких за природою треба любити і вірити їм. І в наш час таких утікачів ще більше, і тікаємо ми ще швидше, шукаючи розради у всіх цих еліксаирах, порошках, священниках і філософіях, котрі обіцяють нам порятунок від будь-яких кошмарів і страхів, а натомість просять лиш одне — рабську відданість. Невже все й справді так, як каже Крайцлер?

Схоже, я таки не втримався від двозначності. Краще повернімося до самісінького початку!

---

⁵ Якоб Рїс — дитсько-американський журналіст і фотограф, один із засновників документальної фотографії.

⁶ Лінкольн Стеффенс — відомий американський журналіст і письменник.